

ARKEOLOGISK UTREDNING INOM FASTIGHETEN HUBBO-MÄLBY 6:1

Rapporter från Arkeologikonsult 2024:3719

Arkeologisk utredning etapp 2
Fastighet Hubbo-Mälby 6:1
Hubbo socken
Västerås kommun
Västmanlands län

Författare Elin Evertsson

Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen i Västmanlands län
Länsstyrelsens diarienummer:	431-6433-2023
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2024-02-20
Uppdragsnr i KMR:	202400282
Företagare:	Jernhusen Bygg- och Projektutveckling AB
Fastighet:	Hubbo-Mälby 6:1
Berörda lämningar, KMR:	-
Typ av undersökning:	Arkeologisk utredning etapp 2
Utförandetid, fältarbete:	9–16 september, 2024
Inmätningssystem:	RTK-GPS
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdssystem:	RH 2000
Projektledare:	Elin Evertsson
Rapportansvarig:	Elin Evertsson
Fältpersonal:	Elin Evertsson, Niklas Jägstrand
Planer och layout:	Ida Söderström
Fynd:	Inga fynd påträffades

ARKEOLOGIKONSULT

Karins väg 5, 194 61 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41
www.arkeologikonsult.se

Fastighetskartan (Topografi 10 och Fastighetsindelning): ©Lantmäteriet
Drönarbild: Spridningstillstånd Lantmäteriet, ärendenummer LM2024/053736.
Omslagsbild: Utsikt över den västra delen av utredningsområdet en dimmig morgon. Foto från öster.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

ARKEOLOGISK UTREDNING INOM FASTIGHETEN HUBBO-MÄLBY 6:1

Rapporter från Arkeologikonsult 2024:3719

Arkeologisk utredning etapp 2

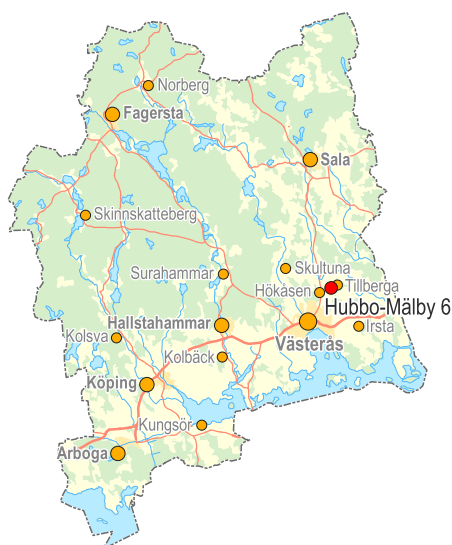
Fastighet Hubbo-Mälby 6:1

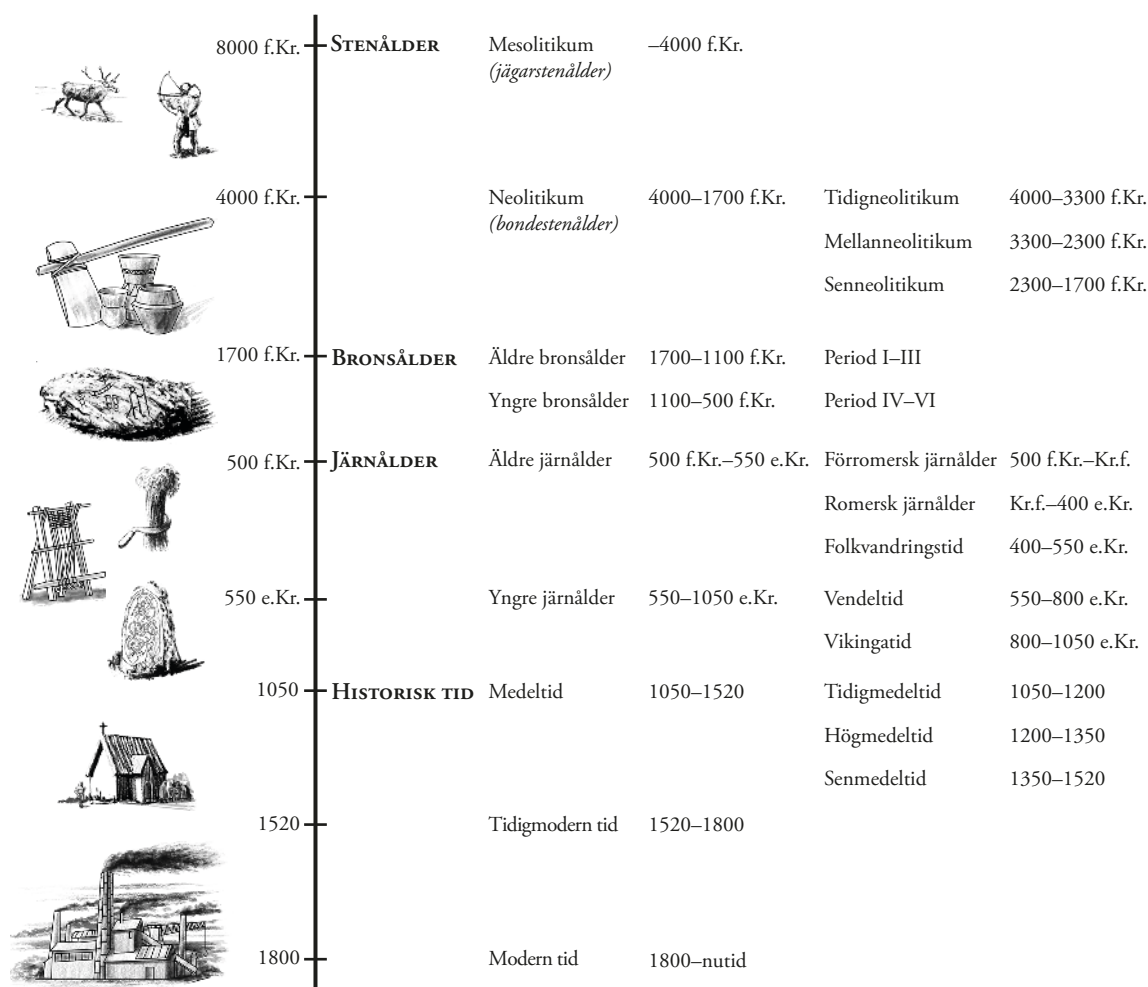
Hubbo socken

Västerås kommun

Västmanlands län

Författare Elin Evertsson

ANTIKVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från Länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING.....	7
INLEDNING	7
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ	8
GENOMFÖRANDE	10
RESULTAT	12
Kart- och arkivstudie.....	12
Sökschaktning.....	14
Inventering av biotopskyddat område	14
SLUTSATS	14
REFERENSER	15
Litteratur	15
Digitala källor	15
Kartor	15
BILAGOR.....	16
Bilaga 1. Schakt	16

Figur 1. Platsen för den arkeologiska utredningen i Tillberga, nordost om centrala Västerås. Mot bakgrund av Topografi 50, skala 1:50 000.

SAMMANFATTNING

Arkeologikonsult har under hösten 2024 utfört en arkeologisk utredning inom fastigheten Hubbo-Mälby 3:6 i Tillberga, Västerås kommun (figur 1). Inga spår efter äldre bebyggelse påträffades inom utredningsområdet trots att de äldre kartmaterialet visar att området varit bebyggt under 1600- och

1700-talet. Det påträffades inte heller några förhistoriska lämningar eller fynd vid utredningen. Sannolikt har senare tids jordbruk förstört eventuella lämningar.

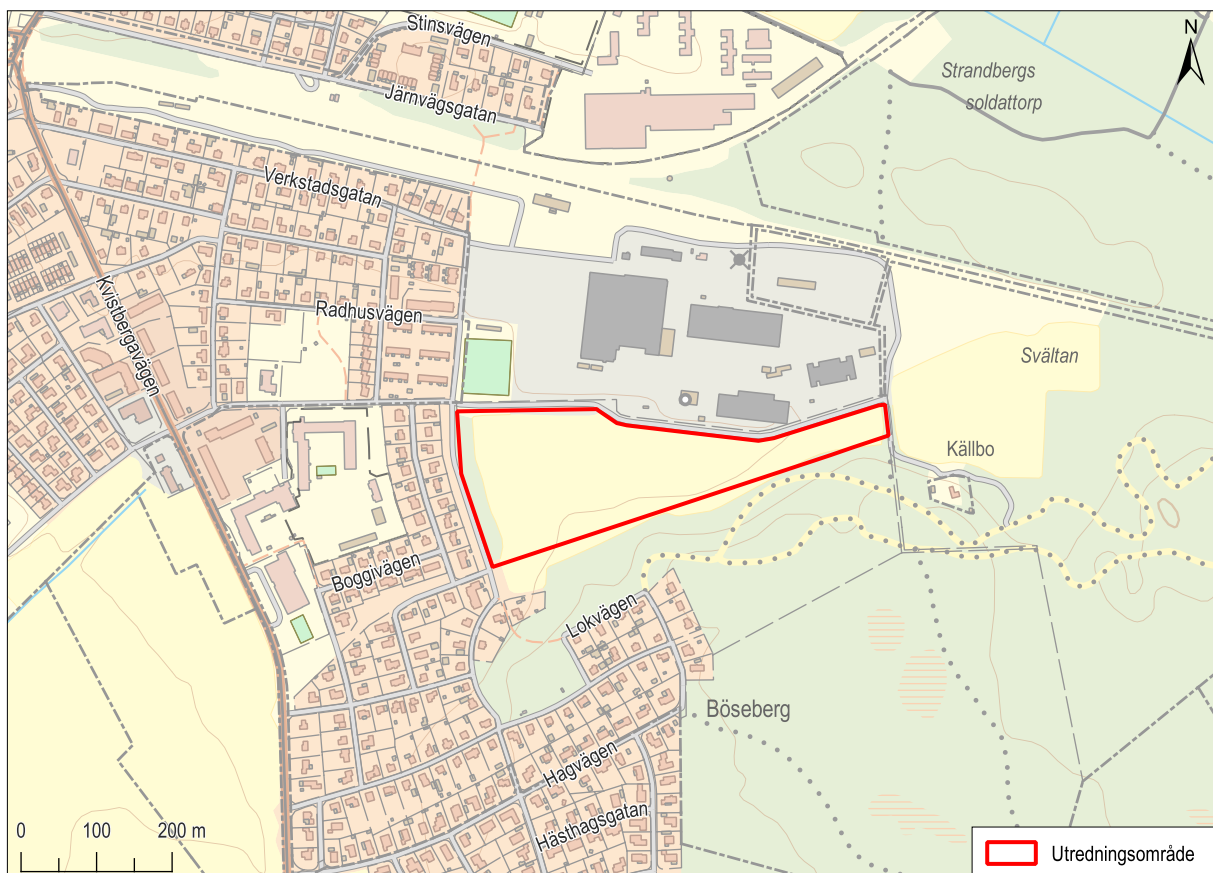
Den arkeologiska utredningen har inte resulterat i några nya registreringar i Kulturmiljöregistret.

INLEDNING

Arkeologikonsult har på uppdrag av Länsstyrelsen i Västmanlands län utfört en arkeologisk utredning inom fastigheten Hubbo-Mälby 3:6 i Tillberga, Västerås kommun (figur 2).

Syftet med utredningen var att ta reda på om icke tidigare kända fornlämningar berörs av det planerade arbetsföretaget samt att preliminärt avgränsa dessa inom utredningsområdet.

Utredningens resultat skulle kunna användas vid Länsstyrelsen fortsatta tillståndsprövning och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder. Resultaten skulle också kunna användas som underlag i företagarens planering. Utredningens målgrupp var främst Länsstyrelsen och företagaren.

Figur 2. Utredningsområdet i Tillberga. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:10 000

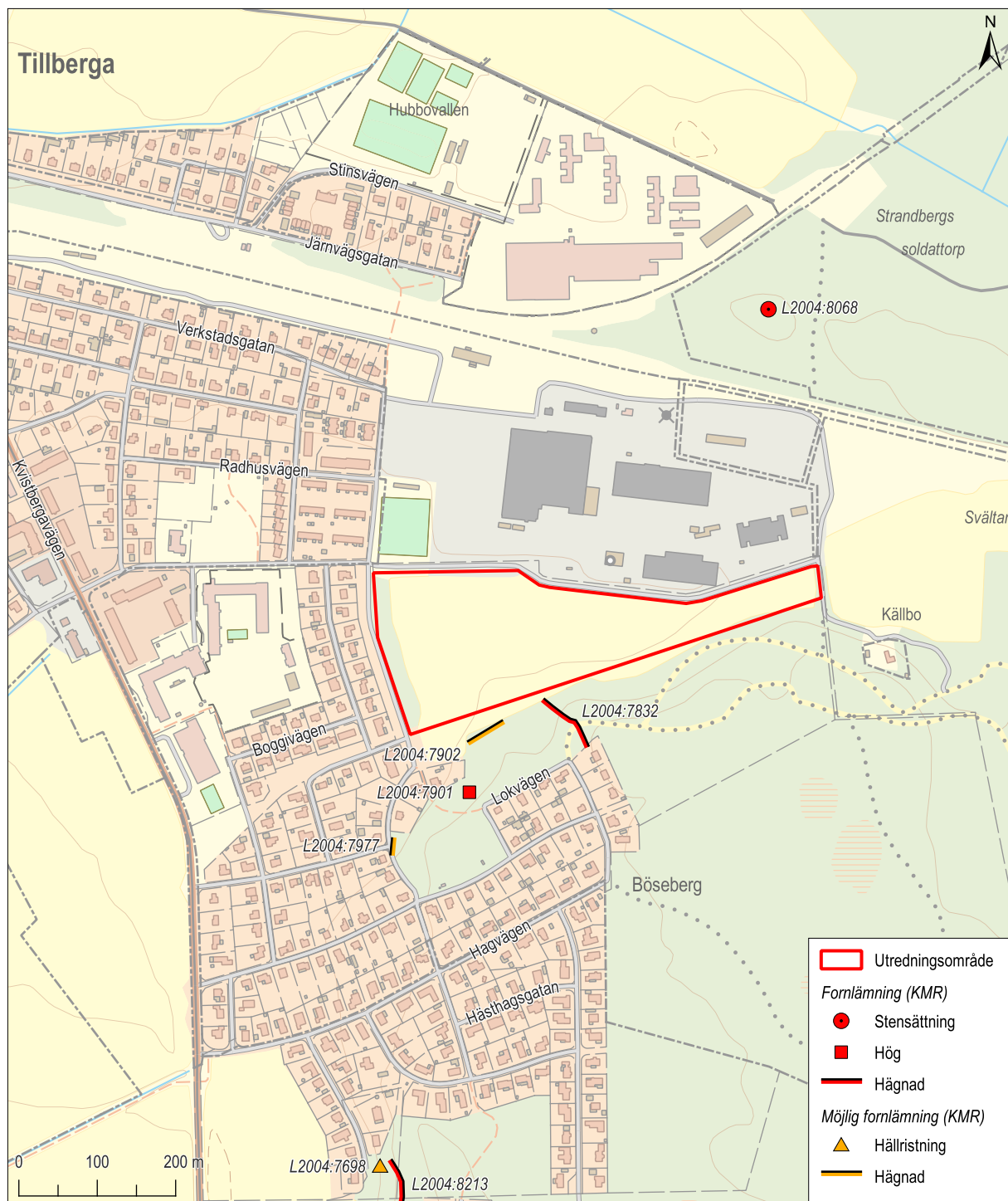
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Utredningsområdet är beläget i ett rikt och varierande fornlämningslandskap nära Badedlundaåsen (figur 3). Badedlundaåsen har historiskt sett varit en viktig färdväg och kantas av en stor mängd lämningar. Framför allt är det järnåldern som dominerar i området. Detta markeras främst av ett stort antal synliga gravlämningar som exempelvis högar ochstensättningar (figur 4). Många av de platser som är bebyggda idag har kontinuitet så långt tillbaka som brons- och järnålder, till exempel byarna Jädra och Kvistberga där såväl gårdsgravfält somstensättningar återfinns (Emanuelsson 2007; Larsson 2020).

Det finns också lämningar som kan dateras till medeltid och historisk tid i närområdet, till exempel i Hubbo och Tillbergaby där medeltida kyrkobyggnader finns än idag. Strax söder om utredningsområdet finns en jordkällare registrerad (L2004:7901; figur 4). Källaren hör troligtvis till en torpbebyggelse som enligt storkifteskartan från 1775 ska ha legat på platsen. Strax söder om utredningsområdet finns två hägnadssystem (L2004:7832 och L2004:7902; figur 4). Den sistnämnda utgör troligen röjsten från senare tids åkerbruk, men den förstnämnda kan mycket väl härröra från den äldre bebyggelse som funnits här (Hedlund 2023).

Figur 3. Den västra delen av utredningsområdet. Foto från norr.

Figur 4. Utredningsområdet med närliggande lämningar enligt Kulturmiljöregistret (KMR). Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:8 000.

GENOMFÖRANDE

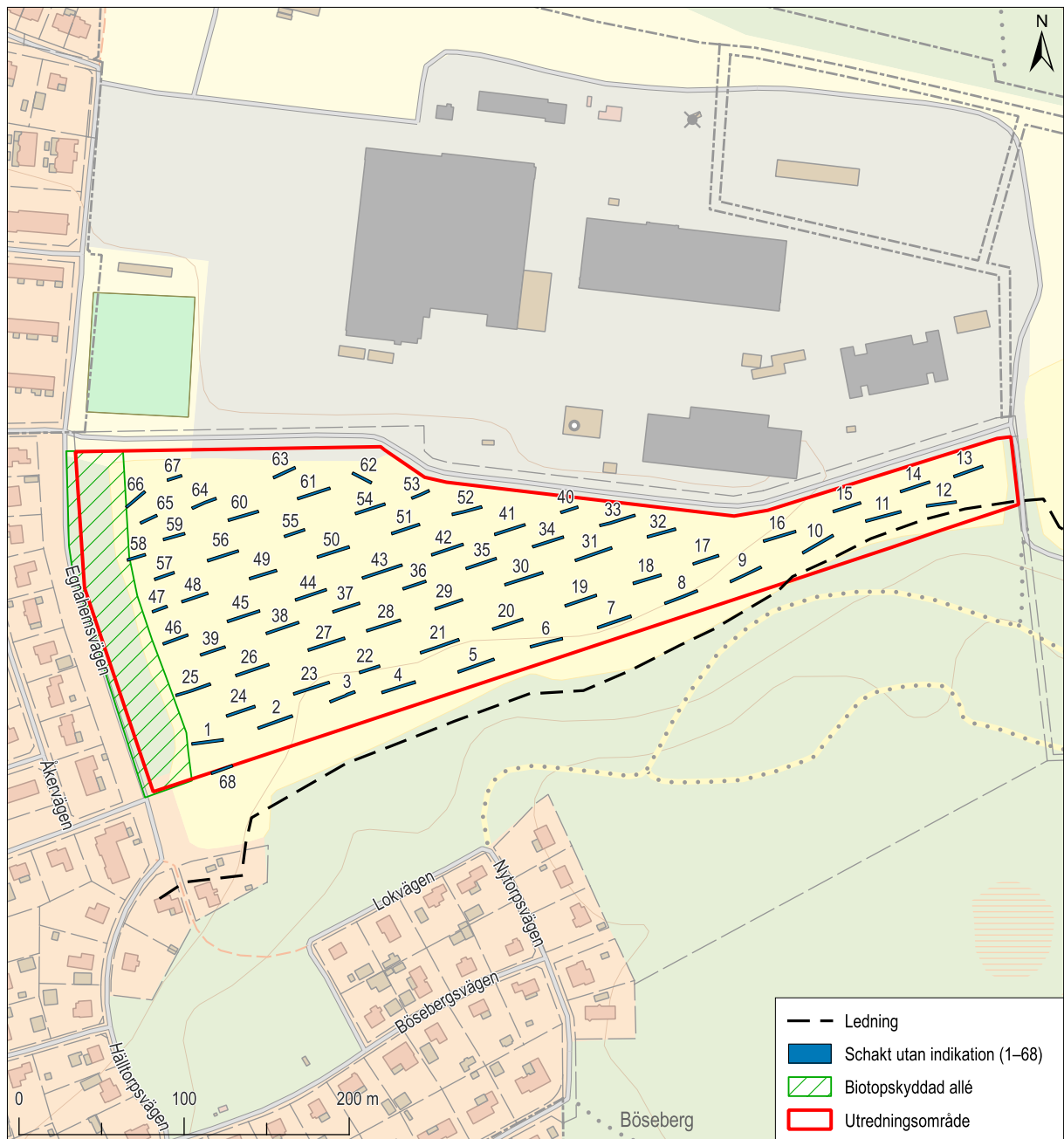

Figur 5. Drönbild över schakten inom utredningsområdet. Foto från nordöst.

I samband med den arkeologiska utredningen genomfördes en övergripande kartstudie av historiska kartor över det aktuella området. Ett urval av kartorna rektifierades.

Fältarbetet utfördes genom sökschaktningsgrävning med grävmaskin (figur 5). Schakten grävdes skiktvis ned till orörd undergrund. Inmätningar och beskrivningar bearbetades sedan vidare i Mergin maps och QGIS. Efter avslutad utredning fylldes schakten igen. Beskrivningar av varje schakt återfinns i bilaga 1.

Totalt grävdes 68 schakt med jämn spridning inom utredningsområdet (figur 6). Den schaktade ytan uppgick till 1 906 m², vilket motsvarar omkring 3 % av den totala ytan. I den sydöstra delen låg en ledning innanför gränsen till utredningsområdet där ingen schaktning kunde utföras.

Figur 6. Samtliga schakt inom utredningsområdet. I sydöstra delen av utredningsområdet fanns en ledning som det behövde hållas avstånd till. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:4 000.

RESULTAT

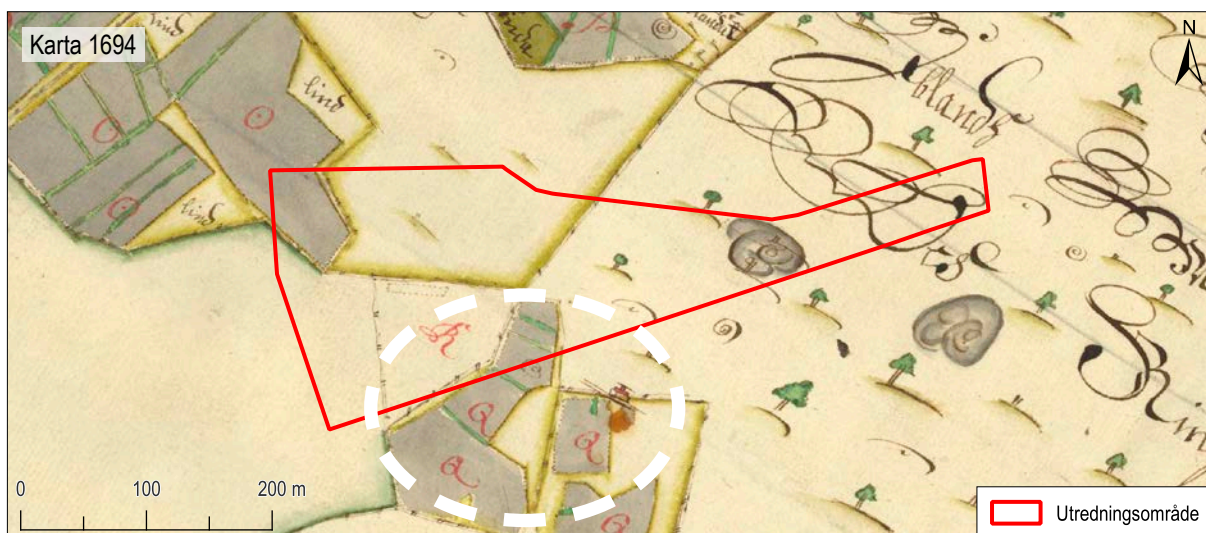
Kart- och arkivstudie

Rektifieringen av en geometrisk avmätning från 1694 visar att utredningsområdet till största delen ligger i tidigare hag- eller skogsmark men även att bebyggelse finns strax söderut (figur 7). Utredningsområdet ser ungefär likadant ut på en geometrisk avmätning upprättad 1715. Området ligger då till stor del i en beteshage med skogsmark i öster. I sydvästra delen fanns bebyggelse i form av ett torp (figur 8).

En rågångsmätning daterad 1760 visar ett torp och en backstuga inom utredningsområdet, och ett torp

precis utanför. Samma karta har noteringar om att det finns en dispyt mellan Sörby och Mälby gårdar angående äganderätten till en del av marken som ligger på gränsen mellan gårdarna. Den östra delen av utredningsområdet tangerar denna "tvistetrakt" (figur 9).

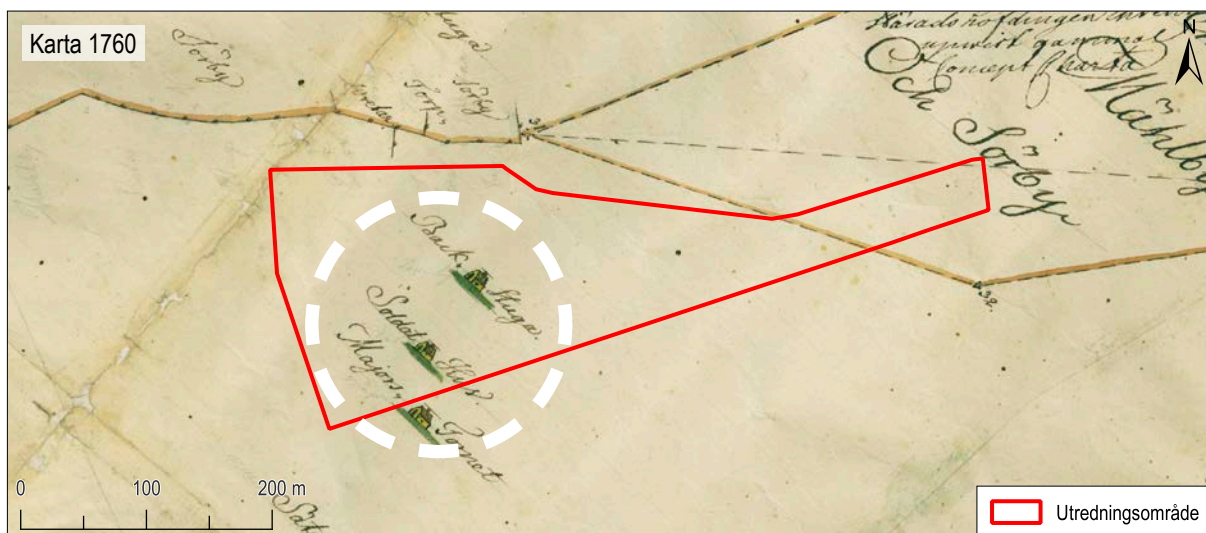
På laga skifteskartan från 1843 framgår att utredningsområdet ligger i ett utmarksområde. På den häradsekonomska kartan har området omvandlats till åkermark (figur 10). Detta förhållande kvarstår även på den ekonomiska kartan från 1960-talet. Den ekonomiska kartan visar också tydligt den allé som ligger i den västra delen av området (figur 11).

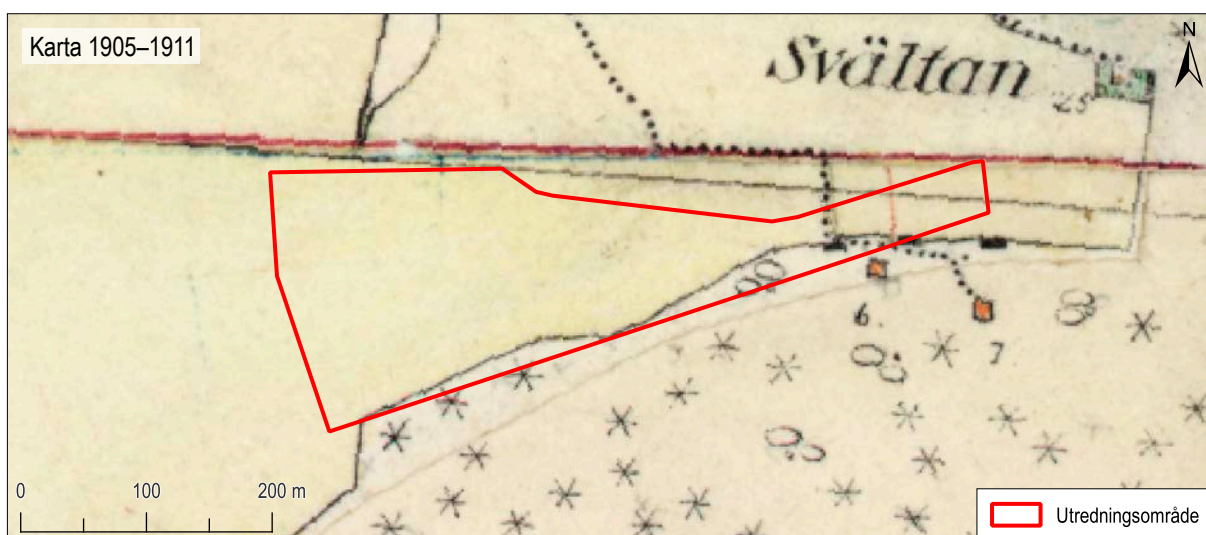
Figur 7. Utredningsområdet utsatt på geometrisk uppmätning från 1694. Bebyggt område med tillhörande mark är markerad med vit cirkel. Skala 1:6 000.

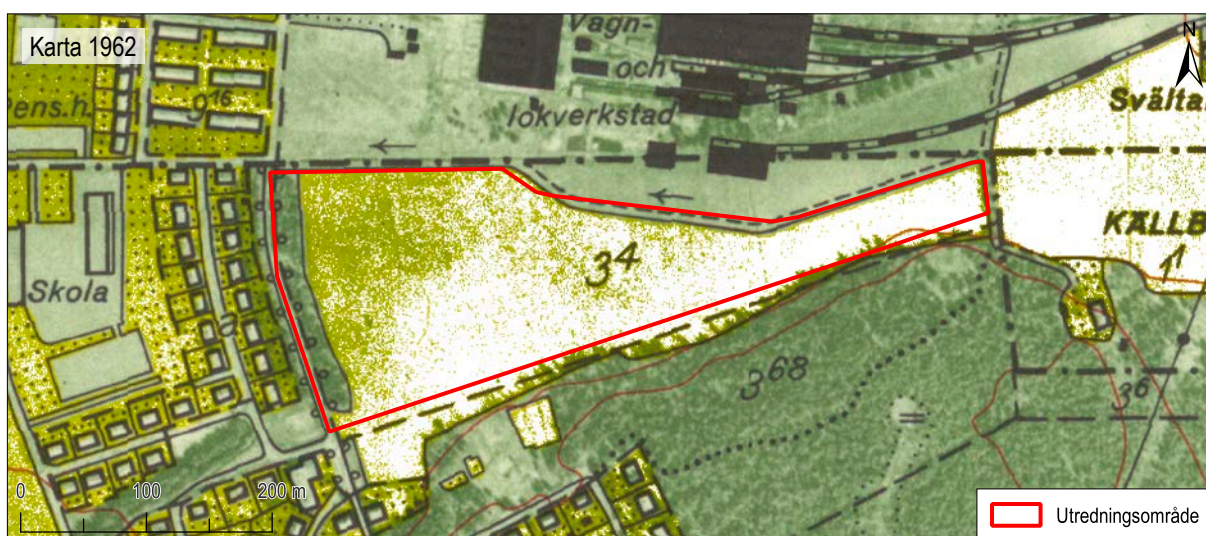
Figur 8. Utredningsområdet utsatt på geometrisk uppmätning från 1715. Bebyggelsen är markerad med vit cirkel. Skala 1:6 000.

Figur 9. Utredningsområdet utsatt på rågångsätgård från 1760. Bebyggelsen är markerad med vit cirkel. Skala 1:6 000.

Figur 10. Utredningsområdet på hädadsekonisk karta från 1905–1911. Skala 1:6 000.

Figur 11. Utredningsområdet på ekonomisk karta från 1962. Skala 1:6 000.

Sökschaktning

Inga spår av den äldre bebyggelsen i områdets sydöstra del påträffades vid sökschaktningen (se figur 6). Området ligger högre i landskapet, och det är troligt att plogen där har gått djupare under den långa period då området har brukats som jordbruksmark.

Inte heller i övriga delar av området hittades något av antikvariskt intresse. Däremot kunde det konstateras att de låglänta delarna av åkermarken periodvis har varit sank, då mörka lager med delvis nedbrutet organiskt material påträffades. Dessa lager bildas när marken står under vatten och är inte ett resultat av mänsklig aktivitet.

Inventering av biotopskyddat område

I den västra delen av underökningsområdet finns en biotopskyddad allé (se figur 6). I den delen av området utfördes ingen sökschaktning utan området inventerades istället. Här påträffades en vall som inledningsvis tolkades för en äldre vägbank. Det kunde dock konstateras att vallen inte fortsätter längre än åkern sträcker sig. Det har även utförts grävarbeten i form av utdikning i den intilliggande åkermarken, så jordmassorna i vallen kommer snarare från det arbetet och utgör inte en äldre vägbank.

I övrigt påträffades inga lämningar inom det biotopskyddade området.

SLUTSATS

Inga lämningar påträffades inom utredningsområdet. Enligt det äldre kartmaterialet ska den sydvästra delen av utredningsområdet varit bebyggd under 1600–1700 talet, men av denna bebyggelse återfanns inga spår undersökschaktningen. Troligen har senare tiders åkerbruk förstört eventuella lämningar.

En jordkällare och en stensträng som fanns registrerade i Kulturmiljöregistret sen tidigare kan höra

samman med den äldre bebyggelsen på platsen. Ytterligare en stensträng i området kan ha uppkommit i samband med senare åkerbruk. Då dessa lämningar befann sig utanför utredningsområdet baseras dessa slutsatser endast på kartstudier och är inte bekräftade i fält.

Inga nya fornlämningar har registrerats inom utredningsområdet. Grävda ytor har lagts in i Kulturmiljöregistret, i övrigt har inga ändringar gjorts.

REFERENSER

Litteratur

EMANUELSSON, M. 2007. *Hubbo-Näs, Särskild utredning etapp 2. Hubbo-Näs 1:1, Hubbo sn, Västmanland*. Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen, Västerås.

HEDLUND, J. 2023. *Kulturmiljö PM, Hubbo-Mälby 3:6, Tillberga, Västerås*. Tyréns, Stockholm.

LARSSON, S. 2020. *Hubbo-Nä, Hubbo-Näs 1:1, Hubbo socken, Västerås kommun, Västmanlands län*. Arkeologgruppen, Örebro.

Digitala källor

KULTURMILJÖREGISTRET (KMR)
Riksantikvarieämbetets söktjänst (Fornsök) med alla kända registrerade fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i Sverige
<https://app.raa.se/open/fornsok/>

Kartor

Lantmäteristyrelsens arkiv
Mälby nr 1–3, geometrisk avmätning 1694
Hubbo socken, Västmanlands län
Aktbeteckning: T19-12:1
Lantmätare: Johan Carlsten

Mälby nr 1–3, geometrisk avmätning 1715
Hubbo socken, Västmanlands län
Aktbeteckning: T19-12:2
Lantmätare: Abraham Larsson Hesselgren

Hubbo Mälby, rågångsåtgärd 1760
Västmanlands län
Aktbeteckning: 19-hub-12
Lantmätare: ingen uppgift

Rikets allmänna kartverks arkiv
Häradsekonomiska kartan 1905–1911
Bladnamn Svanå, 83-16
Rak-id J112-83-16

Häradsekonomiska kartan 1905–1911
Bladnamn Romfartuna, 83-17
Rak-id J112-83-17

Ekonomiska kartan 1964
Bladnamn Skultuna, 11G4H64
Rak-id J133-11G4H64

BILAGA 1. SCHAKT

Schakt-nr	Typ	Area (m²)	Djup (m)	Beskrivning
1	Schakt utan indikation	30,45	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lerig silt. Enstaka porslinsskärvar i matjorden.
2	Schakt utan indikation	35,61	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av siltig lera, något kolstänk i öster. Ett smalare dike i väster.
3	Schakt utan indikation	25,2	0,4	Matjord 0,25 m. Undergrund av siltig lera. Ett dike i väster. Fyra stenar, 0,4 m, spritt i undergrunden.
4	Schakt utan indikation	33,58	0,5	Matjord 0,3 m. Undergrund av silt, ställvis sand och lera. Två diken, ett i väster och ett centralt.
5	Schakt utan indikation	35,62	0,4	Matjord 0,25 m. Undergrund av lera. Tegelfragment i matjorden.
6	Schakt utan indikation	30,32	0,5	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera. Tegelfragment i matjorden.
7	Schakt utan indikation	35,15	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera. Två diken, i väster och öster.
8	Schakt utan indikation	32,59	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera. Ett större dike i väster, fyra mindre åt öster.
9	Schakt utan indikation	30,05	0,3	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera.
10	Schakt utan indikation	33,92	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera. Två mindre diken i väster.
11	Schakt utan indikation	34,83	0,4	Matjord 0,25 m. Undergrund av lera.
12	Schakt utan indikation	28,6	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera. Två diken i schaktet.
13	Schakt utan indikation	29,21	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av mörkgrå lera. Vattenavsatt.
14	Schakt utan indikation	28,11	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera.
15	Schakt utan indikation	27,5	0,5	Matjord 0,25 m. Undergrund av lera. En hästsko av recent karaktär påträffades i undergrunden.
16	Schakt utan indikation	31,29	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera.
17	Schakt utan indikation	24,49	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera.
18	Schakt utan indikation	28,17	0,4	Matjord 0,25 m. Undergrund av lera. Tre diken i schaktet.
19	Schakt utan indikation	30,41	0,5	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera.
20	Schakt utan indikation	29,51	0,5	Matjord 0,25 m. Undergrund av lera. Ett dike i öster.
21	Schakt utan indikation	38,64	0,4	Matjord 0,2 m. Därunder morän 0,1 m. Under lera. Tegelfragment i leran.
22	Schakt utan indikation	20,78	0,4	Matjord 0,2 m. Därunder morän 0,1 m. Under lera. Markfast block i undergrunden centralt i schaktet.
23	Schakt utan indikation	35,15	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera, moräninslag i väster. En större sten i undergrunden i öster.
24	Schakt utan indikation	29,4	0,5	Matjord 0,3 m. Undergrund av lera. Tegelfragment i matjorden.
25	Schakt utan indikation	33,38	0,4	Matjord 0,2 m. I centrala – östra delen en 0,1 m tjock horisont med svartgrå homogen lera. Sparsamt med småsten spritt i. Under grå lera.
26	Schakt utan indikation	32,96	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera. Tegel i matjorden. Två diken i väster.
27	Schakt utan indikation	38,6	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera, moräninslag i väster. Enstaka kolstänk i undergrunden.
28	Schakt utan indikation	33,07	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera.
29	Schakt utan indikation	26,5	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera.
30	Schakt utan indikation	37,4	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera.
31	Schakt utan indikation	36,87	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera.
32	Schakt utan indikation	28,8	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera.
33	Schakt utan indikation	33,33	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera.
34	Schakt utan indikation	30,3	0,3	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera.
35	Schakt utan indikation	29,17	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera. En spik påträffades i matjorden.
36	Schakt utan indikation	22,07	0,4	Matjord 0,2 m. Därunder 0,1 m morän. Under lera.
37	Schakt utan indikation	25,65	0,4	Matjord 0,2 m. Därunder 0,1 m morän. Under lera.
38	Schakt utan indikation	31,78	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera. Ett dike i öster.
39	Schakt utan indikation	23,36	0,4	Matjord 0,3 m. Undergrund av siltig lera.
40	Schakt utan indikation	16,99	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera. Recent järnskrot i matjorden.
41	Schakt utan indikation	29,24	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera.
42	Schakt utan indikation	31,03	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera. Ett dike centralt i schaktet.
43	Schakt utan indikation	38,96	0,4	Matjord 0,2 m. Undergrund av lera. Tre stenar, max 0,25 m, i nordöstra hömet.

Bilaga 1. Schakt, forts.

Schakt-nr	Typ	Area (m²)	Djup (m)	Beskrivning
44	Schakt utan indikation	30,33	0,4	Matjord 0,2 m. Därunder partier med morän, 0,1 m. Under lera.
45	Schakt utan indikation	32,04	0,4	Matjord 0,2–0,3 m varav understa 0,1 m mörkare med inslag av småsten i botten. Under lera.
46	Schakt utan indikation	24,8	0,4	Matjord 0,2–0,3 m varav understa 0,1 m mörkare. Under lera. Ett dike i öster.
47	Schakt utan indikation	14,95	0,4	Matjord 0,3 m. Under lera. Två diken i schaktet.
48	Schakt utan indikation	26,77	0,4	Matjord 0,3 m. Under lera.
49	Schakt utan indikation	26,96	0,4	Matjord 0,25 m. Under lera. Ett dike i väster.
50	Schakt utan indikation	33,29	0,4	Matjord 0,2 m. Under lera.
51	Schakt utan indikation	28,46	0,4	Matjord 0,2 m. Under lera. Ett dike i öster.
52	Schakt utan indikation	28,59	0,4	Matjord 0,2 m. Under lera.
53	Schakt utan indikation	17,32	0,4	Matjord 0,2 m. Under lera.
54	Schakt utan indikation	29,82	0,3	Matjord 0,2 m. Under lera.
55	Schakt utan indikation	19,62	0,4	Matjord 0,2 m. Under lera.
56	Schakt utan indikation	30,99	0,4	Matjord 0,2 m. Under lera. Två diken, ett centralt och ett i väster.
57	Schakt utan indikation	19,59	0,4	Matjord 0,2 m. Under lera.
58	Schakt utan indikation	17,7	0,35	Matjord 0,2 m. Under lera.
59	Schakt utan indikation	20,97	0,4	Matjord 0,2 m. Under lera.
60	Schakt utan indikation	29,97	0,4	Matjord 0,2 m. Under lera.
61	Schakt utan indikation	31,94	0,3	Matjord 0,2 m. Under lera.
62	Schakt utan indikation	20,27	0,4	Matjord 0,2 m. Under lera. Ett dike i öster.
63	Schakt utan indikation	23,38	0,4	Matjord 0,25 m. Under lera. Ett täckdike i öster.
64	Schakt utan indikation	24,27	0,4	Matjord 0,25 m. Under lera. Ett dike i öster.
65	Schakt utan indikation	17,04	0,4	Matjord 0,3 m. Under lera. Ett dike i väster.
66	Schakt utan indikation	23,03	0,4	Matjord 0,3 m. Under lera.
67	Schakt utan indikation	13,97	0,5	Matjord 0,3 m. Under lera.
68	Schakt utan indikation	21,11	0,4	Matjord 0,25 m. Under sandig silt.

Rapporter från Arkeologikonsult 2024:3719